

Д. Ю. Дрожжин,
к.держ.упр.,
начальник головного управління промисловості
та розвитку інфраструктури
Луганської обласної державної адміністрації,
м. Луганськ

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ

Визначено поняття енергоефективності, розглянуто механізми реалізації державної політики енергоефективності, запропоновано визначення механізму державного регулювання енергоефективності, проведено теоретичне обґрунтування складових цього механізму.

Ключові слова: енергоефективність, механізм державного регулювання енергоефективності.

Одним із важливих факторів економічного зростання в Україні є розвиток енергозбереження та енергоефективності. Наявний потенціал енергозбереження в Україні за рахунок: галузевого технічного чинника до 2030 р. оцінюється на рівні 175,93 млн т у.п., міжгалузевого технологічного чинника – 22,13 млн т у.п., галузевого структурного чинника – 61,65 млн т у.п., міжгалузевого структурного чинника – 58,65 млн т у.п. Реалізація цього потенціалу та досягнення рівня енергоефективності розвинених держав світу вимагає вдосконалення механізмів розробки та реалізації державної політики у сфері енергоефективності.

Питання щодо державної політики енергозбереження та енергоефективності у своїх працях розглядали В. Геєць, В. Григоровський, Г. Дзяна, В. Джеджула, С. Єрмілов, М. Ковалко, М. Кулик, В. Лір, А. Праховник, Т. Сердюк, О. Суходоля, В. Тонкаль, А. Шидловський, О. Цапко-Піддубна, Ю. Яценко та ін. Проте, подальших досліджень потребують питання теоретичного обґрунтування композиції та складових механізму державного регулювання енергоефективності.

Метою статті є теоретичне обґрунтування композиції механізму державного регулювання енергоефективності.

Енергоефективність можна визначати як стан системи, за якого досягнення цілей та виконання функцій системи забезпечується при мінімальних витратах енергії [6]. Або як зменшення витрат всіх видів енергетичних ресурсів на виробництво одиниці продукції чи надання послуги без погіршення (або з покращенням) споживчих властивостей та рівня якості цієї продукції чи послуги. Більш вдалим визначенням може бути таке: енергоефективність – це позитивне відношення результатів використання енергетичних ресурсів (наприклад, доданої вартості продукції чи послуг, створеної саме за рахунок енергетичних ресурсів, вартості благ, створених цими ресурсами та ін.) до обсягу їх споживання для отримання вказаних результатів.

У цьому контексті зміна (зменшення чи збільшення) енергоефективності має розглядатися як мета або результат управління енергоефективністю. Зменшення витрат всіх видів енергетичних ресурсів є не стільки метою управління енергоефективністю, скільки засобом досягнення мети.

Управління енергоефективністю доцільно розуміти як комплекс дій спрямованих на оптимізацію використання енергетичних ресурсів, яка передбачає найкращу комбінацію цих ресурсів (з врахуванням їх обсягу, питомих витрат, вартості, інноваційності та ін.) для досягнення максимального ефекту від їх використання.

Державне регулювання енергоефективності можна визначити як процес формування умов для оптимального використання енергетичних ресурсів, або як діяльність органів державної влади щодо вироблення державної політики енергоефективності, визначення та результативного застосування механізмів її реалізації.

На думку О. І. Цапко-Піддубної, механізми реалізації політики енергоефективності – це певний вид політичних дій чи ринкових інтервенцій, що зумовлюють зменшення енергоспоживання та заохочують виробництво енергоефективних товарів та послуг [7, с. 300].

Основними механізмами реалізації політики енергоефективності вчені

виділяють: регулятивні норми, нормативно-правові акти, інформаційні, економічні, адміністративно-контрольні механізми, державний контроль та нагляд та ін. [4; 7]. У загальному вигляді систематизувати ці механізми можна за допомогою рис. 1.

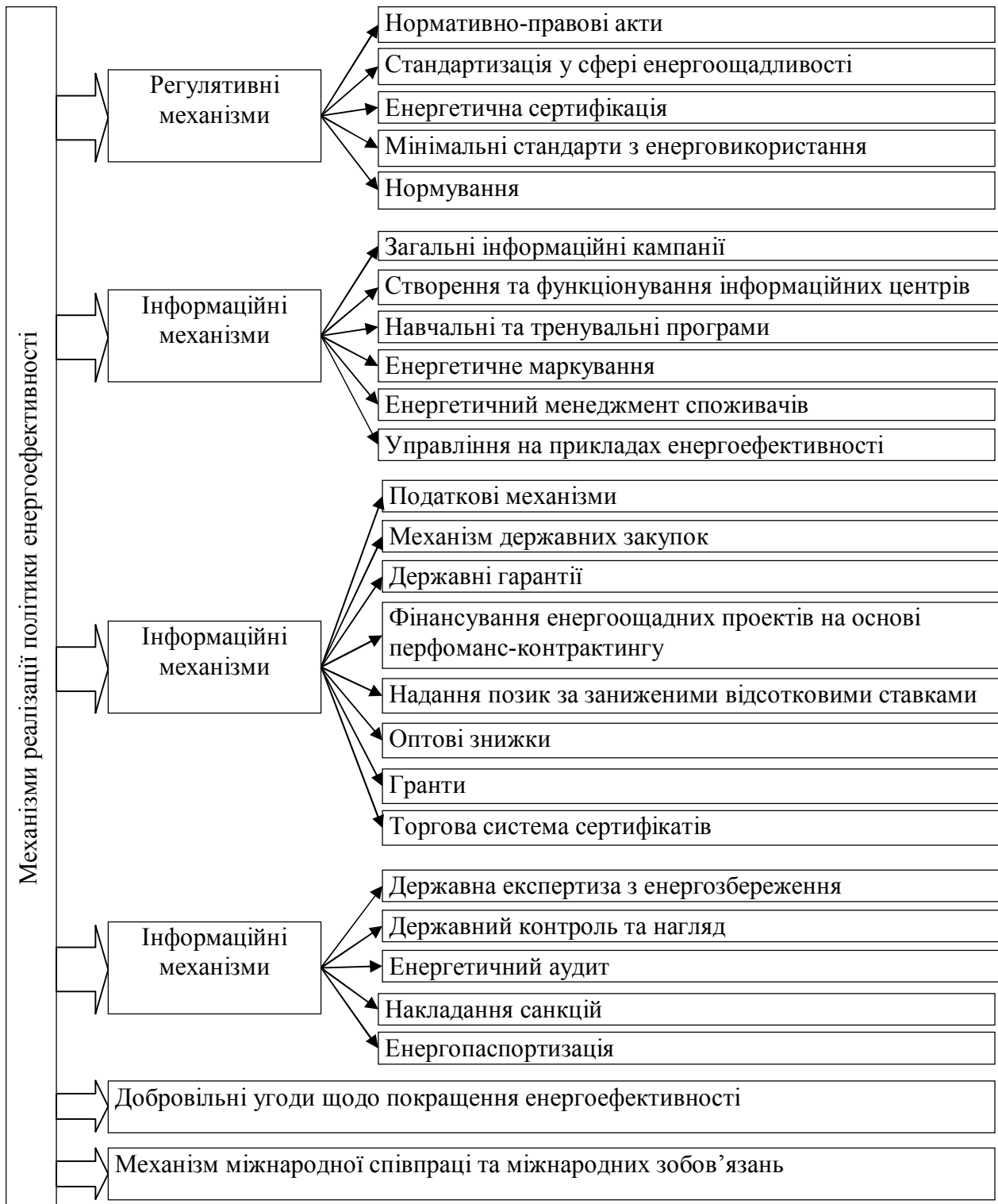

Рис. 1. Механізми реалізації політики енергоефективності

Вказані механізми більшою мірою є методами впливу як державних, так і недержавних інституцій. Якщо поєднувати ці інституції, то механізм управління енергоефективністю має складатися з державного механізму регулювання, муніципального механізму регулювання та механізму громадського впливу. Крім того, поняття механізму більш складне ніж вид політичних дій або засоби впливу з певною метою.

Низка вчених розглядаючи організаційно-економічний механізм забезпечення енергоефективності, до його складових відносять економіко-енергетичне обстеження, визначення потенціалу енергозбереження, формування заходів з енергозбереження, техніко-економічне порівняння і реалізацію заходів з енергозбереження, моніторинг стану та ін. [2]. Ці складові більшою мірою є технологією впливу, або послідовністю дій.

У загальному вигляді механізм управління має складатися з суб'єкта, об'єкта, мети і завдань управління, принципів, методів, технології управління і засобів впливу та контролю.

Механізм державного регулювання енергоефективності доцільно визначити як упорядковане та послідовне використання органами державної влади комплексу способів, методів, важелів та інструментів впливу на основі визначених принципів державного регулювання для досягнення цілей державної політики у сфері енергоефективності. Або як спосіб подолання протиріч оптимізації використання енергетичних ресурсів, який базується на поєднанні суб'єктів впливу, мети і завдань, принципів, методів, засобів, технології (послідовності та порядку застосування інструментів) впливу і об'єкту впливу.

Схематично цей механізм можна представити на рис. 2.

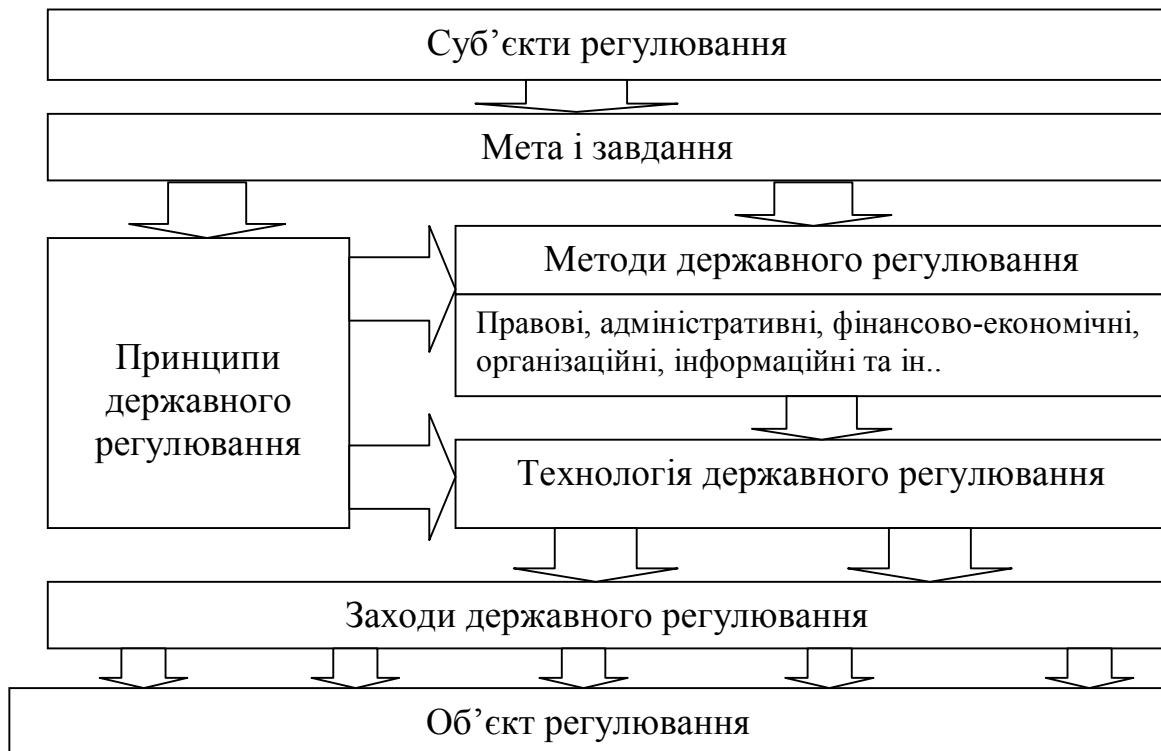

Рис. 2. Схема механізму державного регулювання енергоефективності

У цьому механізмі суб'єктами регулювання є: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження, Національна комісія регулювання електроенергетики України, обласні державні адміністрації та ін.

Мета і завдання державного регулювання визначені у Енергетичній стратегії України на період до 2030 р. та ін.. програмних документах. На сьогодні цілями державного регулювання енергоефективності є: збільшення ВВП України за рахунок економічно-ефективного розвитку ПЕК; створення умов для надійного та якісного задоволення попиту на енергетичні продукти; підвищення енергетичної безпеки держави; підвищення ефективності споживання та використання енергопродуктів; зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище і забезпечення цивільного захисту у

сфері техногенної безпеки ПЕК [3].

Більш конкретними цілями є: підвищення енергоефективності виробництва на 25 % до 2015 р. та до 50 % до 2020 р. порівняно з базовим роком шляхом впровадження ресурсозбереження в енергетиці та галузях, що споживають енергію і енергоносії; збільшення обсягу використання відновлюваних і альтернативних джерел енергії на 25 % до 2015 р. та на 55 % до 2020 р. від базового рівня [1, с. 27].

Слід відмітити, що формулювання мети і завдань державного регулювання енергоефективності має базуватися на довгостроковому прогнозуванні з обов'язковим використанням методології технологічного прогнозування і Форсайту (як на центральному, так і на регіональному рівнях).

Принципи державного регулювання визначаються метою та особливостями державного управління енергоефективністю. Вони є визначальними для методів і технології впливу, тобто, принципи визначають які методи і як мають використовуватися.

Відповідно до законодавства, основними принципами державної політики у сфері енергозбереження є: створення умов заінтересованості в енергозбереженні; здійснення державного регулювання на основі застосування економічних, нормативно-технічних заходів управління; пріоритетність вимог енергозбереження; наукове обґрунтування стандартизації та нормування використання паливно-енергетичних ресурсів; створення енергозберігаючої структури матеріального виробництва; обов'язковість державної експертизи з енергозбереження; популяризація переваг енергозбереження; поєднання методів економічного стимулювання та фінансової відповідальності; встановлення плати за прямі втрати і нерациональне використання енергетичних ресурсів; міждержавне співробітництво; стимулювання раціонального використання енергетичних ресурсів; застосування приладів обліку та регулювання споживання ПЕР; запровадження системи енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення та ін. [5].

Правові методи регулювання передбачають розробку, реалізацію і, у разі

потреби, вдосконалення нормативно-правових актів у сфері енергозбереження.

Нормативно-правову базу сфери енергоефективності складають 7 законів України та понад 150 нормативно-правових актів, зокрема, закони України «Про енергозбереження», «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного потенціалу», «Про теплопостачання», «Про альтернативні джерела енергії», «Про альтернативні види рідкого і газового палива» та ін. [4].

До адміністративних заходів можна віднести ліцензування, стандартизацію, сертифікацію, нормування, державний контроль та нагляд, державну експертизу, енергопаспортизацію, накладання санкцій, приписів та ін.

Фінансово-економічні методи охоплюють інструменти податкового стимулювання та обмеження, здешевлення кредитів, митних стимулюючих тарифів та квот, державної фінансової допомоги, державних закупівель, державних гарантій та ін.

Організаційні методи включають такі інструменти, як: розробка і реалізація (спільно з органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими особами) національних, державних, регіональних, галузевих та цільових програм; координація навчальних програм для підготовки і перепідготовки фахівців; методичне супроводження реалізації енергоефективних проектів; координація реалізації різних енергоефективних проектів; організація науково-прикладних досліджень у сфері енергоефективності та енергоінновацій; сприяння в розробці та реалізації енергоінноваційних проектів; результативна співпраця у питаннях реалізації державної політики енергоефективності з органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, науковими та навчальними установами, консалтинговими організаціями та виробничими підприємствами; організація практичної реалізації можливостей міжнародної співпраці та ін.

Інформаційні методи охоплюють проведення семінарів, роз'яснювальної роботи, консультування, інтерактивного діалогу, нарад; використання СМІ, мережі Інтернет; проведення обговорень, тренінгів, презентаційних заходів та

ін.

Технологія державного регулювання охоплює умови застосування тих чи інших методів і відповідних засобів, їх послідовність, порядок використання і спосіб поєднання.

Заходи державного регулювання є достатньо чисельними і мають постійні резерви вдосконалення. Комплекс заходів представлено в програмах енергозбереження та енергоефективності, при чому для більшості з них визначено виконавців, джерела фінансування і терміни реалізації. Проте, слід відмітити, що оптимізація використання та поєднання цих засобів в довгостроковій перспективі (за критерієм ефективності та вибору тих засобів, найбільш імовірні науково-обґрунтовані наслідки впливу яких є найкращими) є проблемним питанням.

Запропонована теоретична модель механізму державного регулювання енергоефективності буде корисною для вчених та практиків при деталізації та композиції засобів державного впливу. Подальших досліджень потребують питання використання в механізмі державного регулювання енергоефективності інформаційних технологій, зокрема, електронних комунікацій.

Список використаних джерел

1. Булгакова М. Енергозбереження в Україні: правові аспекти і практична реалізація / М. Булгакова, М. Приступа. – Рівне : О. Зень, 2011. – 56 с.
2. Джеджула В. В. Організаційно-економічний механізм забезпечення енергоефективності промислових підприємств / В. В. Джеджула. – Режим доступу : www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2012_11_1/Dghedula.pdf.
3. Енергетична стратегія України на період до 2030 року. – Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc.
4. Енергоефективність як ресурс інноваційного розвитку: Національна доповідь про стан та перспективи реалізації державної політики енергоефективності у 2009 році / С. Ф. Єрмілов, Ю. П. Яценко., В. В. Григоровський, В. М. Геєць, В. Е. Лір та ін. – К. : НАЕР, 2009. – 58 с.
5. Збірник основних нормативно-правових актів у галузі ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів. – Луганськ, 2011. – 184 с.
6. Суходоля О. М. Енергоефективність економіки в контексті національної безпеки : моногр. / О. М. Суходоля. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 424 с.
7. Цапко-Піддубна О. І. Аналіз механізмів реалізації політики енергоефективності / О. І. Цапко-Піддубна // Науковий вісн. НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.11. – С. 300–311

Drozhzhyn D. Yu. State regulation mechanisms of energy efficiency in Ukraine.

The article defines the concept of energy efficiency, examined the mechanisms of energy policy, a definition of state regulation of energy efficiency, A theoretical study component of this mechanism.

Key words: energy efficiency, the mechanism of state regulation of energy efficiency.

Дрожжин Д. Ю. Механизм государственного регулирования энергоэффективности в Украине.

В статье дано определение понятия энергоэффективности, рассмотрены механизмы реализации государственной политики энергоэффективности, предложено определение механизма государственного регулирования энергоэффективности, проведено теоретическое обоснование составляющих этого механизма.

Ключевые слова: энергоэффективность, механизм государственного регулирования энергоэффективности.